

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แม้ว่ากาลเวลาจะเปลี่ยนไปอย่างไร ความรู้สมัยใหม่จะหลั่งไหลเข้ามา มาก แต่ ภูมิปัญญาไทยก็สามารถเปลี่ยนแปลงปรับปรุงให้เหมาะสมกับยุคสมัย ภูมิปัญญาเป็นเรื่องที่สั่งสมกันมาตั้งแต่อดีต และเป็นเรื่องของการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ แวดล้อม คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยผ่านกระบวนการทางจารีต ประเพณี วิถีชีวิต การทำมาหากิน และพิธีกรรมต่างๆ เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างความสัมพันธ์เหล่านี้ เป้าหมาย ก็คือ เพื่อให้เกิดความสุขทั้งในส่วนที่เป็นชุมชนหมู่บ้าน และในส่วนที่เป็นปัจเจกของชาวบ้านเอง ถ้าหากเกิดปัญหาทางด้านความไม่สมดุลกันขึ้นก็จะก่อให้เกิดความไม่สงบสุข เกิดปัญหาในหมู่บ้านและชุมชน (กุลจิตรา กังคานนท์, 2531, หน้า 12)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช รัชกาลปัจจุบัน พระองค์ทรงใช้ภูมิปัญญาสร้างคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติ และเหล่าพสกนิกรมากมายเหลือคณานับ ทรงใช้พระปรีชาสามารถแก้ไขวิกฤติการณ์ทางการเมืองภายในประเทศจนรอดพ้นภัยพิบัติหลายครั้ง พระองค์ทรงมีพระปรีชาสามารถหลายด้าน ทรงค้นหาวิธีการต่างๆ แล้วกำหนดโครงการพัฒนาจำนวนมาก แต่สิ่งหนึ่งที่พระองค์จะย้ำเสมอต่อพสกนิกรของพระองค์นั่นก็คือ เศรษฐกิจพอเพียง (สามารถ จันทร์สุรย์, 2549, หน้า 8) ซึ่งนับเป็นภูมิปัญญาไทยหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นประการหนึ่ง

การพัฒนาต่างๆ ในสังคมปัจจุบัน บางครั้งส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เกิดช่องว่างทางสังคม เกิดการแย่งชิงทรัพยากรและวิกฤตการณ์การพัฒนา หมู่บ้านหลายหมู่บ้าน บุคคลบางกลุ่มได้เรียนรู้และปรับตัวเพื่อลดความรุนแรงของผลกระทบจากการพัฒนาสร้างสรรค์รูปแบบและวิธีการพัฒนาที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพภูมิศาสตร์และสังคมศาสตร์ของชุมชน โดยอาศัยองค์ประกอบ 2 ประการคือ มรดกทางภูมิปัญญาหรือความรู้ในชีวิตจริงที่มีอยู่เดิมในชุมชนและประสานการณ์ผนวกกับการพัฒนาสมัยใหม่ เป็นกระบวนการถ่ายทอดทางภูมิปัญญาประสานกับการเรียนรู้จากประสบการณ์เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชน สังคมไทยได้เรียนรู้จากการปรับตัวของ

ชาวบ้าน โดยกระแสภูมิปัญญา และเล็งเห็นว่าการพัฒนาที่ผ่านมาได้ให้ความสำคัญกับความรู้และ ผู้ทรงภูมิปัญญาไทยน้อยกว่าความรู้ทางสากลและผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านในกระแสความรู้สมัยใหม่

ในยุคปัจจุบัน บทบาทของภูมิปัญญาไทยในการพัฒนาสังคมเริ่มได้รับการยอมรับมากขึ้น จากหลายหน่วยงาน ทั้งองค์กรภาครัฐ หน่วยงานเอกชน และองค์กรชุมชน การศึกษาค้นคว้าและ นำไปสู่การปฏิบัติการในแผนการทำงานของหน่วยงานต่างๆ มีมากขึ้น

มูลเหตุที่ภูมิปัญญาไทยมีบทบาทในหลากหลายหน่วยงานและในการพัฒนาทุกด้าน เพราะภูมิปัญญาไทยมีความหลากหลาย ที่แวดล้อมวิถีชีวิตของคนในสังคม ภูมิปัญญาไทยจึง เกี่ยวข้องกับทุกมิติทางสังคม โดยมี “คน” เป็นศูนย์กลาง หรืออีกนัยหนึ่งเรียกได้ว่าเป็นผู้ทรง ภูมิปัญญาของสังคม เป็นผู้เรียนรู้ สืบทอด พัฒนา ถ่ายทอด และนำความรู้ทางปัญญามาพัฒนาชีวิต ของคนในสังคม

ปัจจุบันบทบาทของภูมิปัญญาเริ่มค่อยๆ ก้าวจากระดับท้องถิ่นขึ้นสู่ระดับชาติ ทั้งใน ความหมายที่เป็นองค์ความรู้ และความหมายของบุคคลในฐานะของผู้ทรงภูมิปัญญาให้ได้รับการ ยอมรับและมีบทบาทเป็นพลังขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน สมดุลและสอดคล้องกับ ลักษณะเฉพาะของสังคมไทย โดยมีงานด้านการศึกษาเพื่อการพัฒนา “คน” เป็นพื้นฐานสำคัญใน การพัฒนาทุกด้าน

ประเทศไทยได้เห็นความสำคัญของการพัฒนาคน ทั้งในทางปัญญา ร่างกาย และจิตใจ ซึ่งจะเห็นได้จากได้จัดทำแนวทางการปฏิรูปการศึกษาด้วยการฟื้นฟูภูมิปัญญาไทยขึ้นมาใช้ในการ เรียนการสอนมาตั้งแต่เริ่มประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 เป็นต้นมา ต่อมาได้ บรรจุนโยบายสำคัญของเรื่องภูมิปัญญาไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และ ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (สามารถ จันทร์สุรย์, 2549, หน้า 9)

ดังนั้น พระสถาปนา พุทธิวงโส จึงจัดเป็นผู้ทรงภูมิปัญญาบุคคลหนึ่งที่ได้ทำวัตร สุริโยทิตสร้างผลงานประติมากรรมรูปสัตว์ขึ้นที่เรียกว่า “สัตว์มีชีวิต” โดยมุ่งหวังให้ผู้เห็นผลงาน ของท่านแล้วเกิดความเบิกบาน บางคนอาจจะตั้งเครียดมาจากที่อื่น แต่เมื่อได้มาเห็นธรรมชาติ เห็น นก เห็นน้ำตก ได้ยินเสียงน้ำตกทำให้เกิดความสบายใจ ผู้ที่สร้างสรรค์ก็มีความสุขไปด้วย ดังที่ พระสถาปนา พุทธิวงโส กล่าวว่า “งานที่เราสร้างแม้จะเป็นสิ่งที่ยากลำบาก แต่การที่มองเห็นผู้อื่น เป็นสุข เมื่องานเสร็จคนทำก็เป็นสุขด้วย”

อย่างไรก็ตามงานที่ พระสถาปนา พุทธิวงโส กระทำนั้น จัดเป็นงานที่ปรับภูมิทัศน์ บริเวณนั้นให้ดูดีขึ้น มีชีวิตชีวาที่ดี ร่มรื่นสวยงาม เด่นสง่า ทำให้บริเวณนั้นมีคุณค่าและมีราคามาก ขึ้น ซึ่งการทำงานของท่านนั้น ไม่ได้หวังในเกียรติยศชื่อเสียงแต่อย่างใด ทั้งหมดที่ท่านทำไป เพื่อที่จะปฏิรูปและพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่เป็นที่เจริญตา เจริญใจ และเหนือสิ่งอื่นใด คือทำให้

บุคคลในสังคมเกิดความสุข ความเจริญใจ จากการที่ได้เห็นงานสร้างสรรค์ อนุรักษ์ธรรมชาติและผลงานรีไซเคิลของท่าน ทำให้ประชาชนได้ตระหนักถึงการมีจิตสำนึกร่วมกันในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้มองเห็นคุณค่าของงานประติมากรรมรีไซเคิลของพระสถาปนา พุทธิวงโส เป็นอย่างมาก และต้องการให้ภูมิปัญญานี้ปรากฏอยู่ต่อไป จึงมีความสนใจที่จะศึกษาให้ได้คำตอบเกี่ยวกับความเป็นมา แรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ประติมากรรมรีไซเคิล แนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนาการทำประติมากรรมรีไซเคิล เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังสนใจเป็นการส่งเสริมภูมิปัญญาไทย และให้สืบทอดเป็นมรดกไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมา แรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์และพัฒนาประติมากรรม โดยการนำวัสดุที่ใช้แล้วกลับมาใช้ใหม่ ของพระสถาปนา พุทธิวงโส
2. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาไทยในการทำประติมากรรม โดยการนำวัสดุที่ใช้แล้วกลับมาใช้ใหม่ ของพระสถาปนา พุทธิวงโส
3. เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาไทย รวมทั้งการถ่ายทอดในการทำประติมากรรม โดยการนำวัสดุที่ใช้แล้วกลับมาใช้ใหม่ ของพระสถาปนา พุทธิวงโส ให้สืบทอดเป็นมรดกไทยต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยขอใช้คำศัพท์ คำว่า รีไซเคิล (recycle) แทนคำว่า “การนำวัสดุที่ใช้แล้วกลับมาใช้ใหม่” และได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเรื่องนี้ ได้แก่

- 1.1 พระสถาปนา พุทธิวงโส ผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญา
- 1.2 ผู้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญา

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

- 2.1 ศึกษาความเป็นมาแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานประติมากรรมรีไซเคิล

- 2.2 ศึกษาภูมิปัญญาไทยการทำประติมากรรมรีไซเคิลในศูนย์รีไซเคิล
- 2.3 ศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนา การถ่ายทอดผลงานประติมากรรมรีไซเคิล
3. ภาพประกอบ ต้นฉบับของภาพเป็นภาพถ่ายเส้น (ขาว-ดำ) ผู้วิจัยไม่สามารถเปลี่ยนแปลงจากต้นฉบับให้เป็นภาพสีได้จึงคงไว้ตามเดิม

นิยามศัพท์เฉพาะ

ภูมิปัญญา (Wisdom) หมายถึง องค์ความรู้ สติปัญญา ความคิด ความเชื่อและความสามารถที่เป็นองค์รวมทั้งหมดของคนทั่วไป เรียกว่า ภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น

ประติมากรรม (Sculpture) หมายถึง ผลงานศิลปะที่แสดงออกด้วยการสร้างรูปทรง 3 มิติ มีน้ำหนักและกินเนื้อที่ในอากาศ โดยการใช้วัสดุชนิดต่างๆ วัสดุที่ใช้สร้างสรรค์งานประติมากรรมจะเป็นตัวกำหนด วิธีการสร้างผลงาน ความงามของงานประติมากรรมที่เกิดจากการสร้างสรรค์

รีไซเคิล (Recycle) หมายถึง การนำเอาวัสดุเหลือใช้ เช่น ขวดพลาสติก เศษกระดาษ หมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่โดยผ่านกระบวนการต่างๆ อาจจะเป็นการเปลี่ยนสภาพของสิ่งนั้นหรือทำการปรับปรุงให้มีสภาพเหมาะสมกับงานใหม่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบความเป็นมา แรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์และพัฒนาประติมากรรม โดยการนำวัสดุที่ใช้แล้วกลับมาใช้ใหม่ ของพระสถาปนา พุทธิวงโส
2. ทำให้ทราบองค์ความรู้ ภูมิปัญญาไทยในการทำประติมากรรม โดยการนำวัสดุที่ใช้แล้วกลับมาใช้ใหม่ ของพระสถาปนา พุทธิวงโส
3. ทำให้ทราบแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาไทยในการทำประติมากรรม โดยการนำวัสดุที่ใช้แล้วกลับมาใช้ใหม่ ของพระสถาปนา พุทธิวงโส เพื่อการสืบทอดเป็นมรดกไทยต่อไป
4. เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยเรื่องที่เกี่ยวข้องในโอกาสต่อไป